

Sarrera

BAZEN BEHIN... «KAKAREN KAMIOIA»

Oroitzen dut «Badator *kakaren kamioia!*» oihukatzen genuela txikitan, gure seigarren pisuko jangelatik kaletik zetorkigun kiratsa sumatzen genuenean. Balkoira irten eta kamioitzar batek bizilagun guztien poltsa beltzak auskalo nora eramaten zituela ikusten genuen. Ulergaitza badirudi ere, haurrok harrigarriki liluraturik jarraitzen genuen zeremonia hura. Azken batean, *kakaren kamioia* txikitako munstro moduko bat zen guretzat, ezberdintasun nagusia zen haurrak berarekin eramanean beharrean zaku beltzak eramaten zituela.

Haurtzaroan poltsa beltz eta opaku haiek kuriositatea pizten zigutela uste dut, ez dakit beltzak zirelako irudimena estimulau eta barruan zer eramaten asmatu nahi genuelako edo, gure mundu txikian, gure mugak kale batzuk, lau etxe eta eskola baino ez zirenean, ezin genuelako ulertu nora demontre eramaten zituzten poltsatzarrok. Gainera, operazio hori guztia gauez egin eta gehiago ikusten ez genuenez, ulergarri zait pentsatzea ekintza horrek gure imajinarioan lilura puntu hori piztea.

Oroitzen dut gaur egun zabor modura ikusten dugun hori garai hartan oso erabilgarria zela, eta beste batzuk existitu ere, ez zirela existitzen. Zaborraren osaera erabat ezberdina zela ere egia da: janari-hondarrak eta bestelako gutxieneko zatiak ziren nagusiki. Beira gehiena berrerabili egiten zen, plastikorik ia ez zen ageri, eta lataren bat edo beste agertuko zen, baina gailu elektriko edo elektronikorik bat ere ez, ehun-gairen bat berrerabili ezin zena eta beste lau gauza.

Nire belaunaldiko gehienok lehenengo pezetak irabazteko trapeoari eramaten genizkion paperak eta egunkari zaharrak. Txatarra eta bestelakoak ere eramaten genizkion, eta ia guztiak zuen bere balioa. Trapeoak bizpahiru kale bakoitzeko aurki zitezkeen; tokiko ekonomia zen, auzoan lana sortzen zuen eta niri lau sos irabazteko aukera ematen zidan.

Oroitzen dut, baita ere, ardoa, gaseosa eta bestelako edariak etxe ondoan erosi eta botilak bueltatzen genizkiela beti. Botila horiek nahi beste bider betetzen zizkiguten eta etxeko altzarien parte izan ohi ziren. Inork ez zuen inoiz baliabide-jasangarritasun eta -eraginkotasunari buruzko ezer entzun, baina ingurumean genuen eragina gaur egungoa baino askoz ere txikiagoa zen. Esan izan baligute egunen batean autoa hartu beharko genuela dozenaka edo ehunka kilometrotara ekoiztako edariak erosteko,

edari horiek oraindik urrunago datozen produktuez eginak daudela eta, hori gutxi balitz, erabilera bakarreko ontzian datozela, sinesgaitza irudituko zitzaigun. Era berean, sinesgaitza litzaiguke pentsatzea norberak bere telefonoa izango zuela, haririk gabea, eta telefonoa ez ezik, kalkulagailua, erlojua, ohar-koaderno, telebista, irratia, musika-erreproduktorea eta abar luzea ere izango zituela barnean. Azken batean, belaunaldi bat edo bitan bizitzera iritsi garen aurrerapena jauzi estratosferikoa da, 50 urte lehenagoko bizi-mailarekin alderatuta. Gauza batzuetan asko aurreratu baldin bada ere, beste batzuetan ez dugu jakin aurrerapena eta jasangarritasuna uztartzen.

Nire belaunaldiko gutxik pentsa genezakeen ostera izan dugun bidaiatzeko aukera izango genuela, bisitatu duguna bisitatzeko aukera edo, are gehiago, nazioarteko jardunean aritzeko aukera ere izango genuela. Hala ere, aurrerapen eta «beti aurreranzko» sentimendua badago ere, bizitzako une batzuetan, seinale batzuek gogorarazten digute, bizitza lineala izanik ere, beste gauza batzuk zirkularrak direla. Horixe bera gertatu zitzaidan Manila bisitatu nuenean, Filipinetan.

Filipinetara bidaiia

2010. urtean Filipinetara joan nintzen Zero Zaborri buruzko nazioarteko konferentzia batean parte hartzera. Bertan, zubi bat pasa bezain laster, *flashback* moduko bat izan nuen, hiru hamarkada atzera eginez. Zubipean, igerian zebiltzan haur batzuen alboan, hor non ikusi nuen poltsa beltz bat ur gainean, Bartzelonan *kakaren kamioiak* eraman ohi zituen horietakoa!

Nolabait ere, begiak ireki zizkidan gertaera horrek eta, iraganarekin bat egiteaz gain, duela 30 urte nire etxebizitza-bloketik irteten ziren poltsa beltz horien helmugarekin bat egin nuen. Poltsak ez zuen barnekoa ikusteko aurekarik ematen, baina nik aski nekien zer zeraman, eta ez dut naturaz gaindiko ahalmenik. Pixka bat harago katu eta arratoiek hautsitako poltsa-multzoa zegoen, plastiko eta zikinkeria artean ari ziren banketeaz gozatzen.

Guztiok ikusi ditugu gure hondakinek helmuga duten herrialde eta alde pobreetan kutsadurak eragindakoaren argazki eta albisteak: Ghana, Bangladesh, Txina, India, ozeanoak, basoak... Horrek guztiak agerian utzi digu balitekeela gure arimentzat beste mundurik existitzea, ez ordea gauza gehienentzat, bereziki gizakiak asmatu duenarentzat, plastikoarentzat, esaterako.

Azkenean, ziklo mentalari amaiera eman diogu, ikusi baitugu zaborra botatzean ez doala oso urrun, nahiz eta etxetik milaka kilometrotara amaitu. Izan ere, gauza on asko eman dizkigu globalizazioak, baina aukera ere eman digu ikusteko zein eragin duen kontsumoaren gizarteak materialen erauzketa eta manufakturan, ibai eta ozeanoen kutsaduran, haur-esplotazioan... Distantziak murriztu dira, ez dago lotsa ezkutatzeko lekurik.

Europar uste dugu birziklatzen dugula, errealitatea aztertzeak ematen digunak baino narrazio baikorragoan. Kontsumitzen ditugun produktu gehienak berehala hondakin bihurtzeaz gain —gutxiengo bat baino ez dugu birziklatzen—, gero eta ez-jasangarriagoak gara. Inoiz ez dira gaur beste material erauzi, inoiz ez da gaur beste petrolio edo ikatz erre, inoiz ez dira gaur beste ekosistema txikitu. Eta hori guztia jasangarritasunaren erretorikaren baitan egin dugu, horrek sisteman nolabaiteko erosotasuna eman digulakoan. Sistema horrek, gainera, herritarroi leporatzen dizkigu klima-aldaketaren ondorioak, ezer gertatuko ez balitz bezala kontsumitzera animatzen gaituen bitartean.

Egungo krisi ekonomikoak argi utzi digu urtez urte sortzen duena baino gehiago gastatzen duen herrialdea hondamendira eramango duen zorra pilatzen ari dela. Eta egoera ekologikoa egoera ekonomikoaren oso antzekoa da. Duela hamarkada batzuetatik hona, Lur planetak eskuragarri uzten diguna baino gehiago kontsumitzen dugu urtero, eta gero eta abiadura handiagoan ari da hazten ezberdintasun hori. Horren gaineko ardurarik ez hartzeak ez du esan nahi arazoa konponduko denik; aitzitik, egunetik egunera okerrera doa.

Etsipenezko egoera honetan, maiz sumindu egiten gara eta liburu apokaliptikoak areagotzen dira, kontsumitzeari, gidatzeari, hegan egiteari eta abarri utzi ezean izurriteak etorriko zaizkigula esanez. Liburu horiek negatiboak eta ezkorrak izan ohi dira eta proposatzen dituzten konponbide askok, nolabait ere, denboran atzera egitea iradokitzen digute. Noski, herritar asko ez dira gehiegi motibatzen halako diskurtso fatalistekin. Eta hori ekiditea da liburu honen helburua.

Liburu honek egungo sistemari alternatiba egingarri bat eskaini nahi dio, baikorra, etorkizunera begiratzeko ikerketa teknologiko eta sozialaren alorrean egindako aurrerapenak erabilia. Batzuetan iraganean egiteko moduak hartuko ditugu inspirazio-iturritzat, oso maiz naturari begiratuko diogu —guri ezinezkoak zaizkigun arazo horiei naturak eman dien konponbidea ikusteko— eta proposatutako soluzioek beti emango digute, gutxienez, jasangarritasunari eutsi eta, ahal baldin bada, zerbait gehiago egiteko aukera.

Ildo horretatik, ez ditugu gure proposamenen konpromisoak ez erdiko terminoak bilatzen, epe luzera begira ezin baititugu onartu eragin txikiagoa bakarrik bilatzen duten soluzioak onartu, ezin dugu hain *txarrak* ez izan; ingurunearentzat, ekonomiarentzat eta gizartearentzat positiboa izango den ekoizpen- eta ekonomia-sistema berri bat sortzeko modua bilatzea da. Horrez gain, frogatuko dugu ez garelako ari etorkizun urrun batean ezartzeko teorietan, hamaika lekutan abian jarri diren Zero zabor bidez baizik, estrategia horretara gero eta herritar, enpresa eta udalerriri gehiago gehitzen ari direlako.

Azken batean, ezin dugu ahaztu aipatu ditudan poltsa beltz horiek guk asmatu ditugula, eta garai batean asteen 10 kg hondakin botatzeko luxua geneukala erabaki genuen moduan, hondakinik ez sortzeko sistema ere diseina dezakegu. Sistema

berri horretan, etxetik ateratzen dugun oro naturara lehengai modura berriz txertatu behar da, ekoizpen-prozesuetarako birziklatu edo berrerabili, zabortegietara jo behar izan gabe edo planetako beste puntan norbaitek poltsatzar hori aurpegira botatzeko egunaren zain egon gabe.

ESKUETAN DUZUNA EZ DA INGURUMENARI BURUZKO LIBURU BAT

Eskuetan duzun liburua ingurumeneko atalean sailkatu ohi dute komunikabideek. Ulergarria da hori, baina liburu honen ikuspegiaren inguruan ohartarazi nahi zaituztet. Honakoa ez da birziklatzea sustatzeko liburu bat, eta ez du hondakinez bakarrik hitz egiten. Ez ditu, ezta ere, ekonomia- eta ingurumen-krisi honen errudunak bilatu nahi. Hondakinak sintoma direla abiapuntu duen liburua da eta, hari horri tiraka, ekoizpen- eta gizarte-sistema ezberdin bat eratzeko modua proposatzeko giltzarri hartuko ditu.

Dagoeneko, gutxik jarri beharko lukete zalantzan egungo krisia egiturazkoa dela: langabezia-tasa izugarriak, lehengai eta elikagaien prezioak gorantz, sinesgarritasun gutxiko sistema politikoak, ustelkeria, klima-aldaketa...

Nahasmendu orokor horren erdian, zenbaitzuek iraganean aurkitu nahi dituzte irtenbideak, baina ezinezkoa da hori, egungo egoera erabat berria zaigulako, eta planteamendu berriak eskatzen dizkigulako. Beste zenbaitzuek izaera iraultzailearen izenean gaizki doan zerbaiten aurka egingo dute, baina lanpostuak eta kohesio soziala, oparotasun ekonomikoa eta jasangarritasun ekologikoa barne hartuko dituen alternatibarik ez dute proposatzen.

Paradigma sozial eta ekonomikoa aldatzea behar dugu, eta askok haustura modura ikusten dute; guk trantsizio modura proposatu nahi dugu. Industria-iraultzaz geroztik eraiki den ekoizpen- eta kontsumo-sistema hau eraldatzea, horrek dituen gizarte-harremanekin batera, ez da egun batetik bestera egiteko gauza. Halaber, aldaketa posible da eta azkar eta arin egin beharrean gaude, egungoa erloju-bonba baitugu, gizarteari eta ingurumenari dagokienez. Ikusiko dugunez, aldaketa hori posible da, eta jada gertatzen ari da.

Liburu honetan aurki daitekeen hipotesirik «erradikalena» izan daiteke esatea ekonomia ekologiaren mugen baitan dagoela; natura-ondarea da gainerako kapital guztiei eusteko oinarria. Hori dela-eta, hasierako planteamendua ez da jasangarritasuna lortzea, hau da, egun dugun kapital ekologikoari eustea, natura-ondare hori areagotzeko aukera emango digun sistema eraikitzea baizik, Lur planetan dugun eragina, negatiboa barik, positiboa izan dadin.

Hortaz, eta naturak gu guztion gaineratik biziraungo duela garbi izanik, galdera ez da nola salba dezakegun Lur planeta, gu geu gugandik nola salba gaitzkeen baizik. Hori dela-eta, liburu honek ez du ikuspegi kontserbazionalistarik, gizakiaren eta naturaren arteko sinbiosi-eredua proposatzen du, guztiok izan gaitzean garaile.

Zero zabor filosofiak zuzenean egiten du lan industria-, enpresa-, gizarte- eta ingurumen-politikarekin. Orrialdeotan irakurriko dituzuen proposamenak, beraz, hainbat ildori jarraikiz idatzi dira: nola aregoatu ekonomiaren produktibitatea, nola eutsi ongizate-estatuari eta nola aldatu zerga-sistema, nola sortu tokiko eta kalitatezko lanpostuak, nola murriztu atzerriko herrialdeekiko dugun menpekotasuna, nola murriztu ustelkeria, nola lortu komunitate erresilienteagoak... Eta hori guztia, ekoizpen-sistema suntsitzen ari den natura-ondarea berreraikitzeke asmoz.

Helburu hori egia bihurtu eta sistema aldatzeko, argi dugu liburu honek ez dituela «konbentzituak» konbentzitu nahi, funtsean, pertsonak horiek dagoeneko egiten dutelako egin beharrekoa, nahiz eta dena aurkakoa zaien. Aldiz, irakurriko dituzuen proposamenak herritar guztiak sakrifizio handirik egin gabe aurrera eramateko pentsatu dira. Arauak eta pizgarriak baino ez ditugu berrantolatuko, egun ez bezala, behar bezala egitea errazagoa eta errentagarriagoa izan dadin eta gaizki egitea doan izan ez dadin, ez ekonomikoki, ezta sozialki ere. Guztiok mugitzen gara gure interesen arabera, batzuk berekoiak dira eta beste batzuk altruistak. Baina norberaren interesak dira, azken batean. Pertsona naizen aldetik, ongi bizitzea dut motibazio, baita nire seme-alabak, eta haien seme-alabak ere, gure belaunaldiak dituen erosotasun material eta sozial berdinekin bizi daitezen bermatzea. Ongizate hori, gainera, ahalik eta unibertsalena izatea nahi dut, historiak gogora ekartzen baitigu aukera-desberdintasunak gatazkak dakartzala, lehenago edo beranduago gure etxe atarian topatuko ditugunak. Gakoa, beraz, nire interesak eta gainontzekoenak ekonomiari eta Lur planetari komeni zaien horrekin bateragarri egitea da. Horixe baino ez, zaila edo erraza izanik ere.

Horregatik guztiagatik, zorionekoa naizela uste dut, 2006 urteaz geroztik Zero zabor filosofia hau munduan barna garatu, sustatu eta ezartzen egin baitut lan; hori izan da liburu hau idazteko arrazoi bat. Alde batetik, bidaia zein abenturetan jasotako esperientzia partekatzeke eta, bestetik, jende askoren konfiantza eta laguntasuna eskertzeke; lagun eta lankide zein mundu zabaleko aktibistak, *guru* zein ospe handiko pertsonak, enpresaburu zein Zero zabor egia bihurtzeko lanean diharduten ameslariak. Maisu eta lagun paregabe horiei nire eskerrik beroena adierazteko modurik onena da Zero zabor iloso ia osatzen duen soluzio eta eraldaketa txiki sorta hau sustatzea.

Gainera, Euskal Herriko egungo hondakinen kudeaketa eta tratamenduaren egoera islatzeko asmoz, liburu honen 3. kapitulua moldatua izan da, gai honetan adituak diren hainbat pertsonaren ekarpenei esker.